

УДК 340.13

DOI <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2024.03.10>

ФУНКЦІОНАЛЬНА ПАНЕЛЬ ЮРИДИЧНИХ КОНСТРУКЦІЙ

Лавренко Д.О.,

*викладач кафедри загально-правових дисциплін**Навчально-наукового інституту права та інноваційної освіти**Дніпровський державний університет внутрішніх справ*

ORCID: 0000-0003-2162-7593

Лавренко Д.О. Функціональна панель юридичних конструкцій.

У науковій статті пропонується розглянути функціональну характеристику юридичних конструкцій у нормотворчій діяльності. Можемо зазначити, що функції (напрями) юридичних конструкцій свою головну роль можуть відображати як один із засобів законодавчої техніки. Пропонуємо розглянути функції юридичних конструкцій в призмі функціональної панелі та навести автором нове визначення. Розглядається, що майже всі юридичні конструкції – це один із найскладніших засобів законотворчої техніки, сутність якого є недостатньо науково досліджена, а саме функціональна характеристика. Правове регулювання та його сфера розширюється кожного дня, навіть в умовах воєнного стану, написання та застосування юридичної техніки не відмінюється. Завдяки основним напрямам юридичних конструкцій можна чітко впорядкувати суспільні відносини у правовій та політичній площині. Знаючи, все про юридичні конструкції ми можемо полегшити сприйняття та вивчення явищ правової дійсності.

Можемо зазначити, ми наголошували про це в минулих роботах, що законодавству відомі різні види юридичних конструкцій, які вивчаються галузевими науками у вишах нашої країни. Юридичним конструкціям притаманні певні ознаки, які характеризують їхні особливості як засоби законотворчої техніки. По-перше, вони є відображенням структури певних однорідних правових явищ, які потребують законодавчої регламентації. Насамперед потрібно зазначити, що коло таких явищ окреслюється, як правило, самим законодавцем. Зокрема, ст. 92 Конституції України визначає та закріплює питання, що належать до предмета регулювання виключно законами. Можемо побачити, що все ж таки відсутні певні загальнотеоретичні формування, щодо юридичних конструкцій. Тим самим ми пропонуємо розглядати новітні формування понять та їх походження. Приділено увагу актуальній темі загальнотеоретичної юриспруденції, пов'язаної із процесом конструювання, моделювання, формування алгоритмів правової діяльності, також кореляцією її із практичною складовою.

Наукова новизна полягає не тільки в аналізі вітчизняної літератури, щодо характеристики основних напрямів юридичних конструкцій, а ще й новітніх поглядів на функціональну панель конструкцій. При цьому, проблематика класифікацій функцій юридичних конструкцій до теперішнього часу не має великої кількості доробок, щодо вивчення даного питання, а лише дає змогу автору більш детально приділити увагу визначенню функцій юридичної конструкції.

Ключові слова: юридична конструкція, юридична техніка, законодавча техніка, правотворчість, норма права, функції юридичних конструкцій.

Lavrenko D. Functional panel of legal structures.

The scientific article proposes to consider the functional characteristics of juridical constructions in rule-making activity. We can note that the functions (directions) of legal constructions can reflect their main role as one of the means of legislative technique. We suggest considering the functions of legal constructions in the prism of the functional panel and provide a new definition by the author. It is considered that almost all legal constructions are one of the most complex means of law-making technique, the essence of which is insufficiently scientifically researched, namely the functional characteristic. Legal regulation and its scope expands every day, even in the conditions of martial law, the writing and application of legal techniques is not canceled. Thanks to the main directions of legal constructions, it is possible to clearly organize social relations in the legal and political plane. Knowing everything about legal constructions, we can facilitate the perception and study of the phenomena of legal reality.

We can note, we have emphasized this in past works, that the legislation contains various types of legal constructions that are studied by branch sciences in the universities of our country. Legal constructions have certain features that characterize their features as means of law-making technique. First, they are a reflection of the structure of certain homogeneous legal phenomena that require legislative regulation.

First of all, it should be noted that the circle of such phenomena is outlined, as a rule, by the legislator himself. In particular, Art. 92 of the Constitution of Ukraine defines and enshrines issues that belong to the subject of regulation exclusively by laws. We can see that, after all, certain general theoretical formations regarding legal constructions are missing. Thus, we propose to consider the latest formation of concepts and their origin. Attention is paid to the current topic of general theoretical jurisprudence, related to the process of construction, modeling, formation of algorithms of legal activity, as well as its correlation with the practical component. The scientific novelty consists not only in the analysis of domestic literature, regarding the characteristics of the main directions of legal constructions, but also in the latest views on the functional panel of constructions. At the same time, the problem of classifications of the functions of legal constructions does not have a large number of developments to date, regarding the study of this issue, but only allows the author to pay attention to the definition of the functions of a legal construction in more detail.

Key words: legal structure, legal technique, legislative technique, law-making, rule of law, functions of legal structures.

Постановка проблеми. Функції юридичних конструкцій – це один із найскладніших напрямів законотворчої техніки, сутність якого є недостатньо науково досліджена. Правове регулювання воно постійно розширюється, але саме завдяки напрямам юридичних конструкцій можна чітко та економно впорядкувати суспільні відносини у правовій площині. Конструкції полегшують також сприйняття та вивчення явищ правової дійсності, узагальнюють багатоманітність окремих випадків юридичної практики.

Мета дослідження. Метою цієї статті є наукове дослідження функціональної панелі юридичної конструкції, як одного із форм застосування в законодавчій техніці.

Стан опрацювання проблематики. Питання функцій юридичних конструкцій було висвітлено в таких роботах вітчизняних науковців: В.К. Бабаєвим, В.М. Барановим, А.А. Деревніним, Ж.О.Дзейко, Т.А. Доценко, Р. Ієрінгом, Ш.В. Калабековим, Т.В. Кашаніною, Д.А. Керімовим, М.М. Коркуновим, В.С. Ковальським, І.П. Козінцевим, Л.А. Луць, Ю.Л. Марєєвим, Д.Е. Пономарьовим, Ю.М. Талан, та ін., і з позицій галузевих юридичних наук: І.І. Бабіним, І.С. Баталовою, Д.В. Винницьким, В.Н. Івановою, А.В. Іванчиним, В.М. Кудрявцевим, Л.Л. Кругліковим, К.К. Паньком, В.В. Піляєвою та ін. Дисертаційні та монографічні дослідження різних аспектів юридичних конструкцій здійснили Н.Я. Лепіш, А.О. Дутко та ін.

Виклад основного матеріалу. Поняття юридичних конструкцій давно відоме і використовується в юриспруденції, хоча визначається в кожного науковця по різному. Відомими юридичними конструкціями можуть виступати такі, як незвична будова матеріалу, що відповідає певному типу або виду правовідносин, юридичних фактів та їх зв'язку між собою [1, с. 489]; модель для врегулювання суспільних відносин; модель для відображення основних суспільних відносин [2, с. 87]; один із основних засобів правотворчості, для створення законів, їх систематизація, кодифікація [3, с. 15].

Як ми зазначали в минулих роботах, що вивченню юридичних конструкцій притаманна мала частина наукових робіт. Важливе значення має і факт недостатнього наукового дослідження сутності юридичної конструкції та її функціональної панелі. Галузевому законодавству відомо багато найрізноманітніших конструкцій, які вивчаються галузевими юридичними науками з огляду на свій предмет дослідження. Поза тим, завдання загальної теорії права – сформулювати загальне поняття юридичних конструкцій, на основі чого галузеві юридичні науки могли б створювати свої галузеві конструкції, адже, не маючи належної загальнотеоретичної бази, в галузевих юридичних науках допускаються різні помилки, що переносяться в чинне законодавство, де такі недосконалі конструкції отримують законодавче втілення [1]. Можемо зазначити, що юридична конструкція надає нормам права логічну стрункість, обумовлює послідовність їх викладу, визначає зв'язок між нормами права, сприяє повному, чіткому врегулюванню суспільних відносин (чи їх елементів). Використання юридичної конструкції націлює законодавця на те, щоб з достатньою повнотою регламентувати всі її елементи. Законодавець мислить не тільки нормативно, але і юридичними конструкціями. Так, законодавець у процесі нормотворчості спочатку мислить юридичними конструкціями як абстрактними образами побудови нормативного матеріалу, а потім – нормами права, які мають, у порівнянні з конструкціями, більш конкретний характер [4, с. 15-16].

Можемо зазначити, що функціональна роль юридичних конструкцій полягає як складова правової системи та допомагає виявити основні особливості. Зазначимо, що категорія «юридична конструкція» може охарактеризувати формальну сторону права, у першу чергу, як форму мислення та виведення одного судження з інших, тобто, як спосіб логічної побудови нормативного матеріалу (логічну організацію матеріалу). Зазначимо, що юридична конструкція, існуючи предметно як ідеальна модель, котра розроблена відповідною науковою доктриною, є засобом, що точно передає специфіку право-

вого мислення та позитивно впливає на процес пізнання правових явищ.

Функціональна панель юридичних конструкцій як засобу пізнання правових явищ, виявляють їх значення:

1) юридичні конструкції являють собою не якісь теоретичні схеми, а саме моделі, які пов'язані з правовими явищами;

2) створення юридичних конструкцій відбувається внаслідок здійснення логічних операцій абстрагування і типізації, – і тому юридичні конструкції є їх результатом;

3) юридичні конструкції та їх функціональна панель оптимально відображає реальну правову дійсність;

4) юридичні конструкції та їх функціональна пан визначає особливості певних елементів;

5) ті об'єкти (правовідносини чи їх елементи), що їх втілюють юридичні конструкції, перебувають у сфері правового регулювання й здатні до організації у вигляді формальної системи, тобто підпадати під формалізацію (у тому числі за допомогою мовних засобів);

6) юридичні конструкції та їх напрями виконуються суб'єктами які мають на це право;

7) юридичні конструкції є елементом нормативно-правового матеріалу;

8) юридичні конструкції відображаються у процесах нормотворчості та тлумаченні норм права;

9) елементи юридичних конструкцій характеризуються нерозривністю зв'язку, внутрішньою цілісністю і взаємодією, що в цілому зумовлене єдністю їх змістовного і функціонального призначення;

10) юридичні конструкції надають нормам права нової якості, виступаючи як метод пізнання і тлумачення права та правовідносин, які ним врегульовані [5, с. 15-16].

Характеристика юридичних конструкцій в повному обсязі не може трактуватись без напрямів (функцій) юридичних конструкцій. Як що брати філософську модель трактування функцій юридичних конструкцій, то можемо зазначити, що з огляду на наукові доробки, ми можемо зазначити, що відносимо до них: транслюючи, конструктивна, пояснювальна [6, с. 15-16].

Юридична література характеризує функціональну панель юридичних конструкцій, зокрема гносеологічну функції проаналізував В. Чечелов [7, с. 97–126].

Гносеологічна функція полягає завжди полягає в методі пізнання. А в нашому випадку цей метод пізнання буде віднесено до юридичних конструкцій. Наступний вид функції це пояснююча, вона розкриває зміст тлумачення права, та функція юридично-технічна вона має завдання з'ясування ролі тлумачення норми права в суспільних відносинах. Ж. Дзейко наголошував

на таку функціональну панель юридичних конструкцій:

Функція моделювання чи прогнозування в ній відтворюються певні істотні аспекти складної структурної побудови в законах та їх дійсність (відображення певних, істотних аспектів дійсності та їх складної структурної побудови в законах, які створюються); нормативна (це засіб закріплення норм права у законах); модифікації системи законодавства означає, що коли створюється нова юридична конструкція, законодавство набуває нових ознак); інтегративна (юридичні конструкції сприяють логічному та змістовному об'єднанню елементів правової системи держави та механізму правового регулювання); практична (юридичні конструкції сприяють правильній реалізації, зокрема застосуванню норм права, моделюванню правомірної поведінки суб'єктів); інтерпретаційна (у процесі тлумачення норм права з'ясовуються та роз'яснюються різні аспекти, закріплені у законах юридичних конструкцій) [8, с. 9].

Досліджуючи тематику вивчення питання функцій юридичних конструкцій, можемо зазначити, що дуже мало науковців займались вивченням тематики. Можемо зазначити, що насамперед юридичні конструкції можуть виконувати різні функції. Не зважаючи на те, що юридичні конструкції досліджуються в контексті як один із елементів юридичної техніки, можемо виявити такі функції:

Конструктивно-прагматична функція регулює побудову існуючих правових явищ, які необхідно піддати під правову регламентацію. В даній функції також можемо виділити метод моделювання. Моделювання як метод наукового пізнання ґрунтується на здатності людини абстрагувати схожі ознаки або властивості різних предметів і встановлювати певні відношення між ними, що якнайповніше відображено у юридичних конструкціях. Як метод пізнання моделювання передбачає наявність двох предметів або систем: 1) предмет (система), про який треба здобути знання, але який через певні обставини не може бути об'єктом безпосереднього вивчення (зразок, оригінал або прототип); 2) предмет (система), який в певний спосіб імітує зразок і який безпосередньо вивчається, тобто модель [9, с. 259].

Моделінг – це вивчення об'єкта (оригіналу) шляхом створення та дослідження його моделі, яка заміняє оригінал, ті його сторони та властивості, що є предметом наукового інтересу. Метод моделювання надзвичайно розширює можливості наукового пізнання, оскільки дає змогу наочніше уявити досліджувані явища, «наближати» їх, усувати шкідливий вплив супровідних сторонніх чинників, тобто досліджувати їх у «чистому вигляді» [10, с. 271-272].

Друга функція, яку б хотілось зазначити це функція нормотворення. Щоб дати характеристику нормотворення, доречно розкрити поняття нормативно-правового припису. Припис – це нормативне веління держави, який виступає елементом системи права. Дане трактування підводить нас до того, що нормативно-правовий припис це окреме явище і ми не можемо його ототожнювати з нормою. Можемо зазначити, що всі нормативно-правові припису поділяються на регулятивні, охоронні та захисні. За допомогою юридичних конструкцій формуються саме регулятивні, охоронні, захисні нормативні приписи. При цьому склад регулятивних приписів є доволі цікавим і складається з гіпотези та диспозиції, охоронні тільки з гіпотези та штрафної санкції, захисні з гіпотези та відновлюваної санкції. У свою чергу, регулятивні нормативні приписи за змістом диспозиції поділяються на уповноважуючі, зобов'язуючі та забороняючі [11, с. 92]. Це логічно доводить, що функції юридичних конструкцій дуже тісно пов'язані з нормативно-правовими приписами та і так само можуть відображати дану функціональну панель.

Норма юридична в собі поєднує уповноважуючі, зобов'язуючі та забороняючі приписи. Загалом же регулятивні, охоронні та захисні нормативні приписи виражають зміст юридичних норм і виступають як форми їх відображення у тексті законів. При цьому гіпотези регулятивних приписів мають містити вказівку на склад правомірної поведінки та інші фактичні обставини. У диспозиціях зазначаються права та обов'язки суб'єктів (активні або пасивні). У гіпотезах охоронних приписів описується склад певних видів правопорушень, а санкції містять вказівку на міри юридичної відповідальності за зазначені у гіпотезах правопорушення. Гіпотези захисних приписів містять вказівку на суб'єкти, об'єкти, протиправні діяння (винні чи без вини), які призвели до порушення прав суб'єктів, а санкції визначають заходи відновлення порушених прав суб'єктів [12, с. 92].

Всі конкретні правила правотворчої техніки об'єднуються загальною основою, наскрізною ідеєю створити найприємніші та найсприятливіші умови для правильного застосування нормативно-правових актів, досягти повноти, точності, доступності, компактності правових положень. У загальному вигляді правила правотворчої техніки – це система вимог та способів створення найбільш доцільних за формою і досконалих за структурою, змістом та викладом нормативно-правових актів [13, 14]. Юридичні конструкції являють собою один із найважливіших елементів правотворчої техніки права. Вони є способом впорядкування суспільних відносин і надання їм під час аналізу точності і чіткості.

Вони дають можливість теоретично осмислити неформлену масу феноменів з ціллю наступного розподілу їх в законах, у відповідності з чітко сформульованими ідеями. Юридичні конструкції дозволяють ідентифікувати і класифікувати юридичні явища шляхом визначення їх так званої юридичної природи. Юридична конструкція – це створена за допомогою абстрагування мислення модель суспільного відношення (його типова схема), елементи якої міцно пов'язані між собою [15, 16].

Висновки. Отже, можемо дійти висновку, що функції в звичайному вигляді це спосіб виявлення певних особливостей конструкції, при якому юридична конструкція не суперечить своєму певному призначенню.

правознавстві функцією визнається «виявлення суті» об'єкта. Можемо дійти висновку, та зазначити основну функціональну панель юридичних конструкцій:

- 1) моделінг;
- 2) правотворчість;
- 3) модифікаційну;
- 4) інтегративну;
- 5) практичну;
- 6) роз'яснювальну;
- 7) демонстраційну;
- 8) пізнавальну;
- 9) гносеолого-методологічну;
- 10) техніко-юридичну;
- 11) концептуальну;
- 12) інформативно-логічну;

Щоб предметно розуміти сутність юридичної конструкції та її функцій повинні розуміти, що сама по собі конструкція виглядає як цілісна система зі своїми елементами.

Зумовлюючи типове зведення відповідних явищ та виступаючи засобом побудови нормативного матеріалу, юридичні конструкції є чинником внутрішньої єдності прав, обов'язків і форм відповідальності відповідних осіб. Юридична конструкція моделює явища правової дійсності, створює їх конкретні, узагальнені образи, котрі в подальшому застосовуються у процесі практичної діяльності. Тобто, моделюючи ці явища, юридична конструкція формує відтворені у свідомості (створені уявою) їхні копії, що придатні до практичного застосування. Юридичні конструкції, які поширюються на всю систему позитивного права й визначають її характер, зміст, іменуються загальноправовими конструкціями. Вони відтворюють правові явища в гранично узагальненому вигляді та придатні для використання в більшості галузей права. Юридична конструкція – це засіб правотворчої техніки, який полягає в моделюванні, певній логічній побудові нормативного матеріалу, одночасно виступаючи методом пізнання і тлумачення норм права.

Функціональна панель юридичних конструкцій полягає в наявності у даного правового компонента особливих якостей юридико-технічного походження, які у своїй сукупності дозволяють здійснювати конструктивне тлумачення норм права, сприяють всебічному з'ясуванню сенсу норм права. Вдосконалення юридичних конструкцій, підвищення їх ефективності в правовій сфері має відбуватися в рамках розробки і впровадження в практику загально правової концепції юридичного конструювання, як розділу юридичної техніки, що включає єдині для всіх галузей законодавства прийоми і методи створення юридичних конструкцій, обґрунтування і вибір їх цілей, встановлення контрольних механізмів за процесом втілення юридичних конструкцій у життя і відповідальності за кінцеві результати.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Шутак І.Д. Юридична техніка. Івано-Франківськ, 2013. 496 с.
2. Дутко А.О. Юридична техніка: види та зміст. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ*. 2006. № 3. С. 25–33.
3. Наливайко Л.Р. Фоміна Д.О., Застосування методик гендерно орієнтованого бюджетування в Україні: проблеми теорії та практики. URL: https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/25-28_17.pdf.
4. Leheza Y., Nalyvaiko L., Sachko O., Shcherbyna V., Shepik-Trehubenko O. Principles of law: Methodological approaches to understanding in the context of modern globalization transformations. *Ius Humani. Law Journal*. 2022. 11(2). P. 55–79. URL: <https://doi.org/https://doi.org/10.31207/ih.v11i2.312>.
5. Зінченко О. В. Юридичні конструкції як найвища форма правової абстракції. *Часопис Київського університету права*. 2011, № 1. С. 55–59.
6. Семотюк О.П. Сучасний словник іншомовних слів. Харків: Веста; Вид-во «Ранок», 2007. 464 с.
7. Ковальський В.С. Правотворчість : теоретичні та логічні засади. Київ : Юрінком Інтер, 2005. 192 с.
8. Давидова М.Л. Юридична техніка : проблеми теорії та методології : монографія. 2009 р.
9. Шутак І.Д., Онищук І.І., Легін Л.М. Юридична техніка в схемах і таблицях: курс лекцій. Дрогобич: Коло, 2016. 234 с.
10. Ковальський В.С. Правотворчість: теоретичні та логічні засади. Київ: Юрінком Інтер, 2005. с.
11. Сабадаш І.О. Нормотворча техніка як інструмент забезпечення системності законодавства *Форум права*. Електронне наукове фахове видання. 2010. № 1. С. 24–33.
12. Дзюбенко О.Л. Юридична техніка відомчої нормотворчості в Україні : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.01. «Теорія та історія держави і права; історія політичних і правових учень». Київ, 2010. 20 с.
13. Оніщенко Н.М. Правова система: проблеми теорії: монографія. Київ: Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, 2002. С. 124.
14. Гігін О.В., Волченко Н.В., Лавренко Д.О. Конституційно-правове регулювання прав і свобод людини громадянина в Україні в умовах євроінтеграції. *Академічні візії*. 2023. № 18. DOI: <http://dx.doi.org/10.5281/zenodo.7861570>.
15. Фоміна Д.О. Правовий аспект праці жінок в Україні. *Порівняльно-аналітичне право*. 2018. № 1. С. 159–162. URL: <http://pap-journal.in.ua/wp-content/uploads/2020/08/Porivnyalno-analitichne-pravo-1-2018-1.pdf#page=159>.
16. Лавренко Д.О. Значення юридичної конструкції як засобу юридичної техніки. *Аналітично-порівняльне правознавство*. № 3. С. 56–60. 2023. DOI: <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2023.06.22>.